

วิชา วรรณกรรมแบบเรียนภาษาไทย

THG4113

แบบเรียนภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
หัวข้อ แบบเรียนประถม ก กา หัดอ่าน

ประถม ก กา หัดอ่าน หรือ ปถม ก กา หัดอ่าน

ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและสมัยที่แต่งเช่นเดียวกับแบบเรียน
ประถม ก กา สันนิษฐานว่าน่าจะแต่งในสมัยเดียวกันหรือสมัย
ที่ใกล้เคียงกัน

ประถม ก กา หัดอ่าน หรือ ปถม ก กา หัดอ่าน

คำประพันธ์ที่ใช้ คือ

กาพย์ยานี 11

กาพย์ฉบัง 16

กาพย์สุรางคนางค์ 28

ตลอดทั้งเล่ม ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “กลอนสวด”

ธวัช ปุณโณทก (2556, น. 85) อธิบายเพิ่มเติมว่า

...ใช้สำหรับเด็ก ๆ ฝึกหัดอ่าน เมื่อสามารถอ่านได้แม่นยำแล้ว มักจะให้อ่านเป็นทำนองเสนาะให้อุบาสกอุบาสิกาฟังในวันธรรมสวนะ เรียกกันว่า 'สวดหนังสือ' แต่หนังสือที่นำมาสวดมักจะเป็นหนังสือนิทานคติธรรม เช่น กาพย์พระไชยสุริยา กาพย์เรื่องสุบินทกุมาร เป็นต้น...

A stack of several books of varying thicknesses and colors (white, orange, yellow, grey) is positioned on the left side of the frame. To the left of the books is a small, white, square-shaped pot containing a small green succulent plant. The background is a white brick wall with a subtle, embossed pattern. The text is written in a red, serif font, centered on the right side of the image.

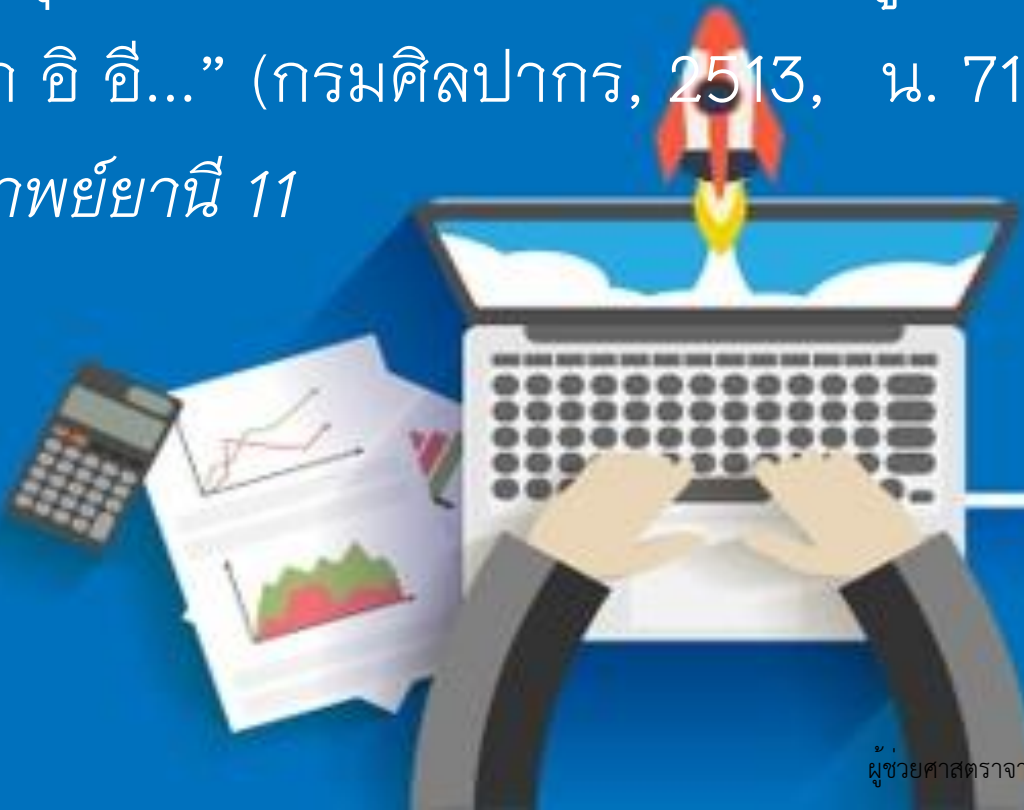
ประถม ก กา หัดอ่าน
เนื้อเรื่องและการเรียบเรียง

ประถม ก กา หัดอ่าน หรือ ปถม ก กา หัดอ่าน

การเริ่มต้นเนื้อหาในประถม ก กา หัดอ่าน จะเริ่มด้วย **บทไหว้ครู** และบอก **จุดประสงค์ของเรื่อง** ไว้สั้น ๆ ว่า “...กุมาระกุมาริตะรุณีที่เยาว์วัย จะพ้อพอเข้าใจ ให้รู้จำคำวาที ว่าไว้ใน ก กา ก ข ขา อา อี อี...” (กรมศิลปากร, 2513, น. 71) โดยใช้คำประพันธ์ประเภท **กาพย์ยานี 11**

2021

ในประถม ก กา หัดอ่าน จะมีบทไหว้ครู และ
ระบุดจุดประสงค์ไว้ชัดเจน เนื่องจากมุ่งเป็น
แบบฝึกอ่านมากกว่า และเป็นบทร้อยกรอง
ตลอดทั้งเล่ม ผู้แต่งจึงมีบทไหว้ครูตามขนบ
แตกต่างจากประถม ก กา ที่ไม่มีบทไหว้ครู
อาจเป็นเพราะมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็น
แบบเรียน

ข้อสังเกตในส่วนต้นของ
เนื้อหาในประถม ก กา
หัดอ่าน

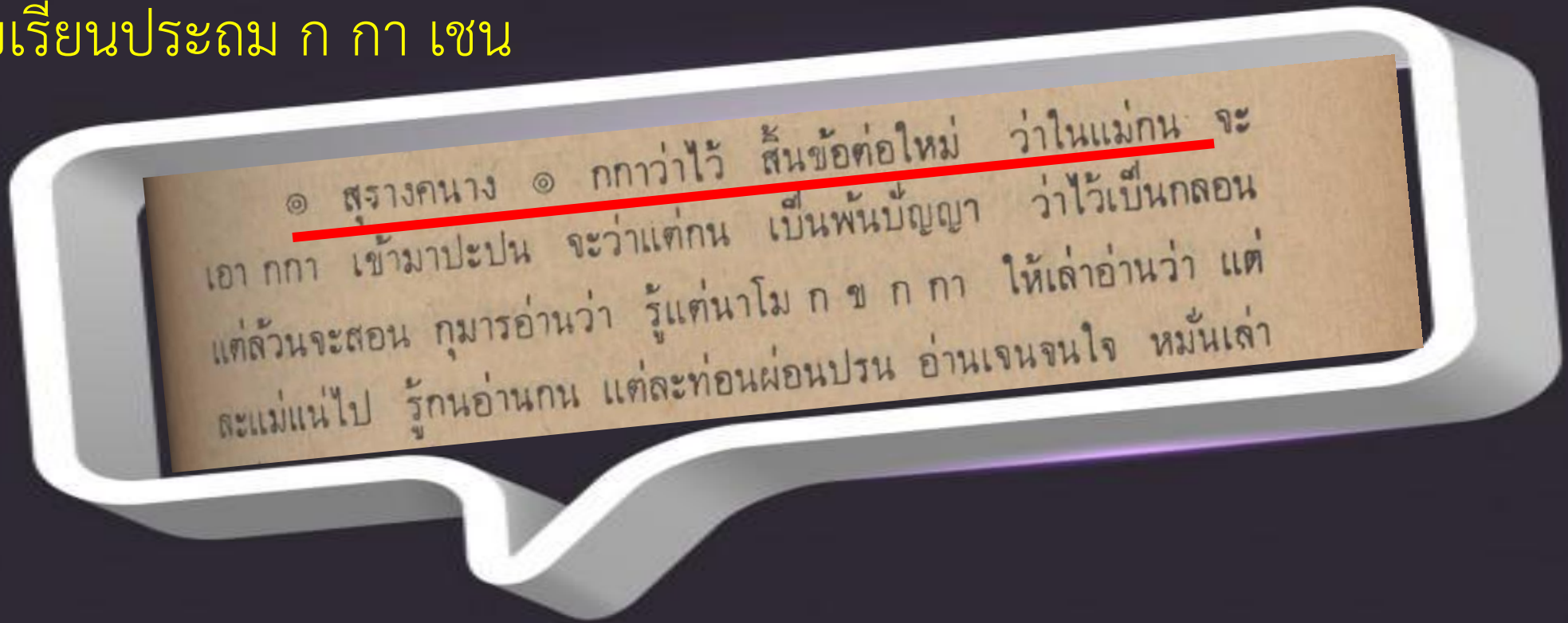
ประณม ก กา หัดอ่าน หรือ ปณม ก กา หัดอ่าน

เนื้อเรื่องส่วนต่อมาก็คือ การอธิบายเรื่องที่เป็นคำใช้
ตัวสะกดตามมาตราต่าง ๆ เรียงกันไปจากมาตราแม่ ...

นักศึกษาลองหาดูว่าเรียงมาตราตัวสะกดแม่
ใด และใช้คำประพันธ์อะไรในแต่ละมาตรา

สังเกตว่าจะไม่มีคำในแม่ ก กา เพราะได้ใช้
ในการแต่งบทไหว้ครูแล้ว

ผู้แต่งจะระบุประเภทของกาพย์ไว้ในตอนต้นบท และหากมีตัวสะกดมาตราอื่น ๆ เข้ามาผสม ก็จะแจ้งให้ทราบอย่างชัดเจน ลักษณะเช่นนี้ไม่แตกต่างกับแบบเรียนประถม ก กา เช่น

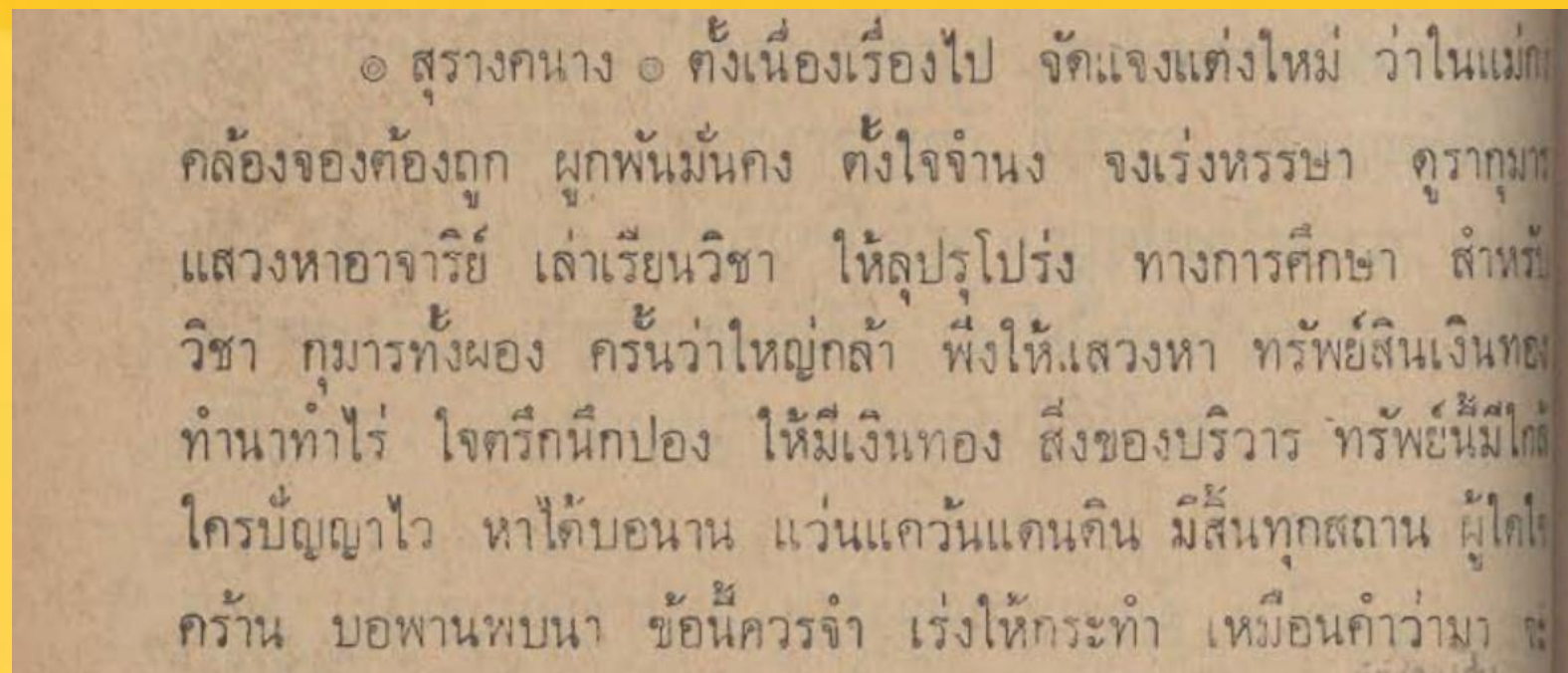
ใช้กาพย์สุรางคนางค์ 28 สอนการใช้มาตราตัวสะกดแม่กน

๑ ฉบับ ๑ อ่านจนจนสิ้นจนจบ ว่าใหม่ในกบ ประทับประทับ
กับกบ เป็นหล่นอันดับดับสน ก กา กบ กน เข้าปนเข้าคละกันไป ว่าข้อ
ต่อกลอนสอนใจ สักับรับไว้ อย่าพ้ออย่าเพ้อเอนเคลื่อนคลา ว่าเป
ธำม์เนียบเปรียบมา อย่าหลู่ครุบา อภิวัตให้ไว้พระอาจารย์ เล่าจบ
นบนอบกราบกราน วันทาอาจารย์ ให้ไหว้กราบกรานกระตานครุ อย่า

การอธิบายมาตราแม่กบ และระบุว่ามีมาตราตัวสะกดมาตราอื่น ๆ เข้ามาผสมด้วย

นอกจากเป็นแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนอ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแล้ว ยัง
สอดแทรกคำสอนไว้ด้วย ทั้งเรื่องที่เหมาะสมกับปฏิบัติและเรื่องที่ควร
หลีกเลี่ยง ดังตัวอย่าง

สอนให้ตั้งใจเรียนเมื่อยังเด็ก เมื่อเติบโตใหญ่ให้หางานทำ

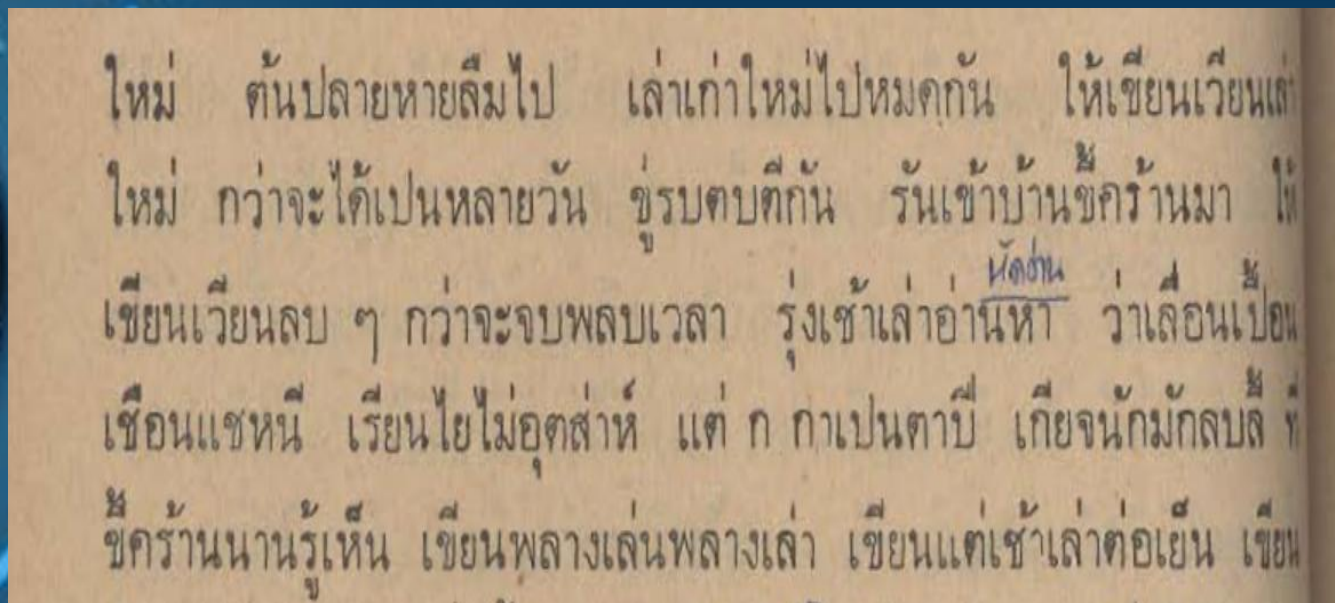
สอนเรื่อง
อะไรน้ำ ????

การสอนไม่ให้กินเหล้า
เมายา หรือเล่นการพนัน

รำคาญหูคน เขาว่าเขาบ่น ถ้าคนเห็นตา อย่าแป้นขเมา สู้บ่ฝืนกินแต่
มัวเมาสุรา ปากบั้งโหลงเจอง โกงแก้งตีดำ โกรกกรากปากกล้า วา
โวหาร อย่าเข้าบ่อนใหญ่ เล่นเบี่ยชนไก่ เกว็องไต่ยากนาน มันไม่เป

นอกจากนี้ยังปรากฏเนื้อหาที่สะท้อนภาพสังคมในยุคสมัยนั้น เช่น

สะท้อนวิธีการเรียนในสมัยนั้น

สะท้อนภาพสังคมอะไรในยุคสมัยนั้น

วันเช้าเป็นหลายหน ไม่เขียนเรียนเล่าบัน จนต้องตีมิกลัวเกรง ผูกไว้ให้
มือกัว แขนงตัวหัวห้อยโคงเตง พันดินตันเขย่ง เร่งเหลาไม้ให้ส่งมา
เท่านี้มีหลายจำ ทาระกรรมจงหนักหนา รีบร้อนชนกินมา กว่าจะทำ
ย่าเย็นไป เณรใหญ่ไล่ตามพลาจ วันผาง ๆ ย่างไว ๆ ย่างน้อยแต่อย่าง
ใหญ่ หอบหัวใส่ไม้ยืนตรง แล้วให้ตักน้ำท่า ค้วยตะกร้ามาเทลง ตัก
ค้วยเปลือกหอยโข่ง ใส่โอง่างล้างบาทา ให้ตักรดต้นไม้ แล้วตักใส่ที่
วัดวา หิวหอบบอบหนักหนา แบกตะกร้าน้ำตาไหล เณรเล็กเต็กน้อยเจ้า

วิธีการทำโทษก็จะใช้วิธีการตีให้หลายจำ และยังมีวิธีอื่น ๆ เพื่อให้หลายจำ

สะท้อนภาพสังคมอะไรในยุคสมัยนั้น

ประทีปวิญญา อย่าให้หกบ่า เปราะเปื้อนไม้ดี ฉันทแล้วเสร็จสรรพ เช็ด
ล้างล้างกับที่ เกษชตะบัน ที่อันดี ๆ ทมากฝาดอันมี ที่ดีท่า
ถวาย แล้วนวกบาทา นอกแข่งนวกชา ให้ท่านสบาย บักศอกตรงลง
ผ้าตีนขวาซ้าย แก้มทั้งหลาย กลายแน่นในทรวง นวกให้ไ้ไ้แรง ตัน
ชาหน้าแข่ง แก้มทั้งปวง เกลียวเส้นข้างจง จดลงเหนียวหน่วง สว่าง
แน่นในทรวง ควงจิตต์กลีบาน นวกหลังตันกอ เส้นเอ็นย่นย่อ ให้กล

การเรียนในสมัยก่อนมีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนผู้เรียนเป็น
เด็กผู้ชายที่บิดามารดาพามาฝากไว้ให้อยู่กับพระสงฆ์ ดังนั้นจึง
ต้องมีหน้าที่ปรนนิบัติพระสงฆ์ในฐานะที่ตนเป็นศิษย์ผู้มีความ
กตัญญูต่อครูด้วย

สะท้อนภาพสังคมอะไรในยุคสมัยนั้น

ในหัตถา จบที่บัญญัติ กรบศีลสิบทัต สำแดงแต่งมา จำเอาให้ได้
วิเนยสิกขา ตั้งใจรักษา ศีลาทศพล อู่สำห้เล่าเรียน ตั้งสัตย์ความเพียร
เรียนให้เป็นผล เวลาค่ำเข้า หมั้นเล่าสวดมนต์ เจ็ดตำนานพานตัน
เกิดแก้บ่แก่้นไป มาติกาสามภาณ สิบสองตำนาน ให้ชาญเงินใจ ว่า

ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าเป็นการสอน
ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม (ศีล 10) และให้หมั้นสวดมนต์

สะท้อนความนิยมการทำอาชีพต่าง ๆ ในสมัยนั้น ได้แก่ หมอดู หมอยา
ค้าขาย ช่างทอง เสเมียน ดังตัวอย่าง

บุญ เป็นคุณอาตมา อย่าให้นินทา นันมาฟ้องพาน แม้นเป็นพ่อค้า
เรียนเลขเรียนฉา จงว่าแตกฉาน กำไรต้นทุน ซื่อคุณขายหาร จะได้
คิดอ่าน การชอการขาย อันซื่อเป็นพิเศษ ไม่รู้เลขเกิ้ล็ด เห็นจะวุ่นวาย
คิดต้นทุนหมด กำไรหกหาย ขาดทุนวุ่นวาย เมียค้าสนที่ แม้นเป็นช่าง
ทอง จับก้อนจกจ้อง ตีทองผ่องศรี หลอมทองแก่น้ำ ทองค้ำน้ำดี
ให้หมองราคี โล่เดียวสุกใส ตีทองเกาะ ๆ เสียงก้อนเหงาะ ๆ เฆาะมา
เฆาะไป ทำได้ทั้งสร้อย แหวนน้อยแหวนใหญ่ เรือนเทศเรือนไทย

นอกจากการแทรกคำสอน และสะท้อนภาพสังคมแล้ว แบบเรียนเล่มนี้ให้ความรู้แก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา เช่น พรรณไม้ สัตว์บก สัตว์น้ำบางชนิด

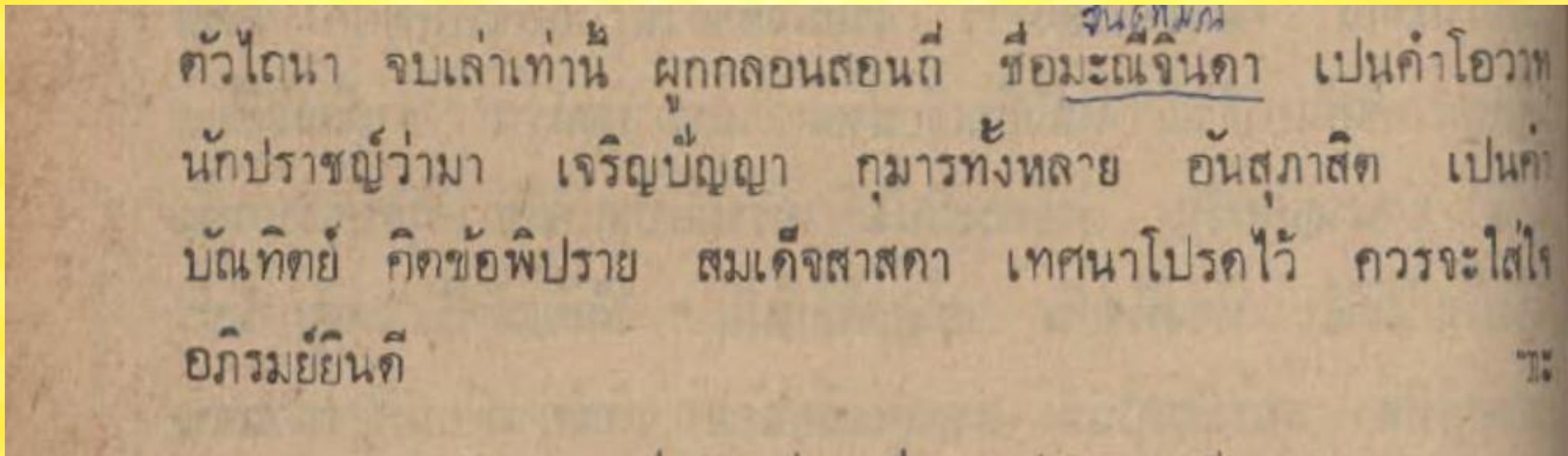
เบน กเย็นยะหยดหมดเส คาชตุพคนหลนเหล เผนผุคูปเ กเหลทก
กลองช่องผา ปริมเปี่ยมเหลียมธารธารา หมู่สัตว์มัจฉา ผุงปลาว่าย
หลายพรรณ งดงามจนมากมายครามครัน กริมกรายว่ายพัน ก็ทัน
กระโดดโลดไป สลาตสลิตผุคชิตคิตไกล เพียนทองล่องไป กินไกลริมฝั่ง
ข้างขอน เทโพกะให้อยู่สลอน ปลาอุกคุกช่อน เนื้ออ่อนก็ชอนชอกทา
สวายแสงแขยงแมงดา ปลาหมูปลากา อ้ายบ้ำอ้ายค้องล่องลอย เล่นตม
สะสมพันหอย ห่านหงษ์ลงลอย แล้วค่อยเข้าใกล้ไร่กิน ทัวระริกัก
กาบฉาบบิน กลอแคลแซ่กิน แล้วบินกระหยับกลับไป นกแซวกแดง

นักศึกษาคิดว่าในคำประพันธ์นี้ให้ความรู้เกี่ยวกับอะไร

กรอกชอกผา เป็นทหารใหญ่ไหลลง เล่นสนชั้นของปล่องไป
ชะง่อนชะงอกโตรกตรง ลึกลงเป็นปล่องช่องผา เขาเขี้ยวเหี้ยวไปไกล
ตา พรอยพรายคล้ายมา ตะลั่งว่าจะบาศตาตุ แลเห็นเม่นหมี่หมาท
ผวกผวกผากตุ ก้อยู่ตามตรอกชอกเขา กระจายกระแตกแย้มองย่องเบ
เสือเต้นแผ่นเข้า ก็เกล้าเข้าสู่คูน ละมั่งทรายควายขวิดคินชน ชมก
เขม้นเห็นคน ก็ยืนสับตรับหู เสือโคร่งย่องยักศกักอยู่ ฟุบเพี้ยมเยี้ยม
ทางหุระริกกระคิกทาง เสือเหลืองเยื้องย่องมองกวาง ฉวยสลักกัศพลา
ที่หว่างข้างเขาเข้าไป ธารท้อหล่อหลังพลังไหล ละลอกกรันคลื่นใหญ่
ก็ไหลละโรมโครมฉ่า ไหลเประอะเซอะซาบอาบผา เกรอะกรองนองมา

ช่วงท้ายของประถม ก กา หัดอ่าน จะเป็นนิทานสอนใจให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน โทษของการไม่รู้หนังสือ โดยแต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทกาพย์สุรางคนางค์ 28 ดังนี้

ชื่อมะณีจินดา คืออีกชื่อหนึ่งของหนังสือ “ประถม ก กา หัดอ่าน” นายบุญเดือน ศรีวรพจน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์ กล่าวไว้ในเอกสาร “อธิบายเรื่อง หนังสือมะณีจินดา” ในการบรรยายทางวิชาการเรื่อง “คุณค่าหนังสือแบบเรียนไทย”

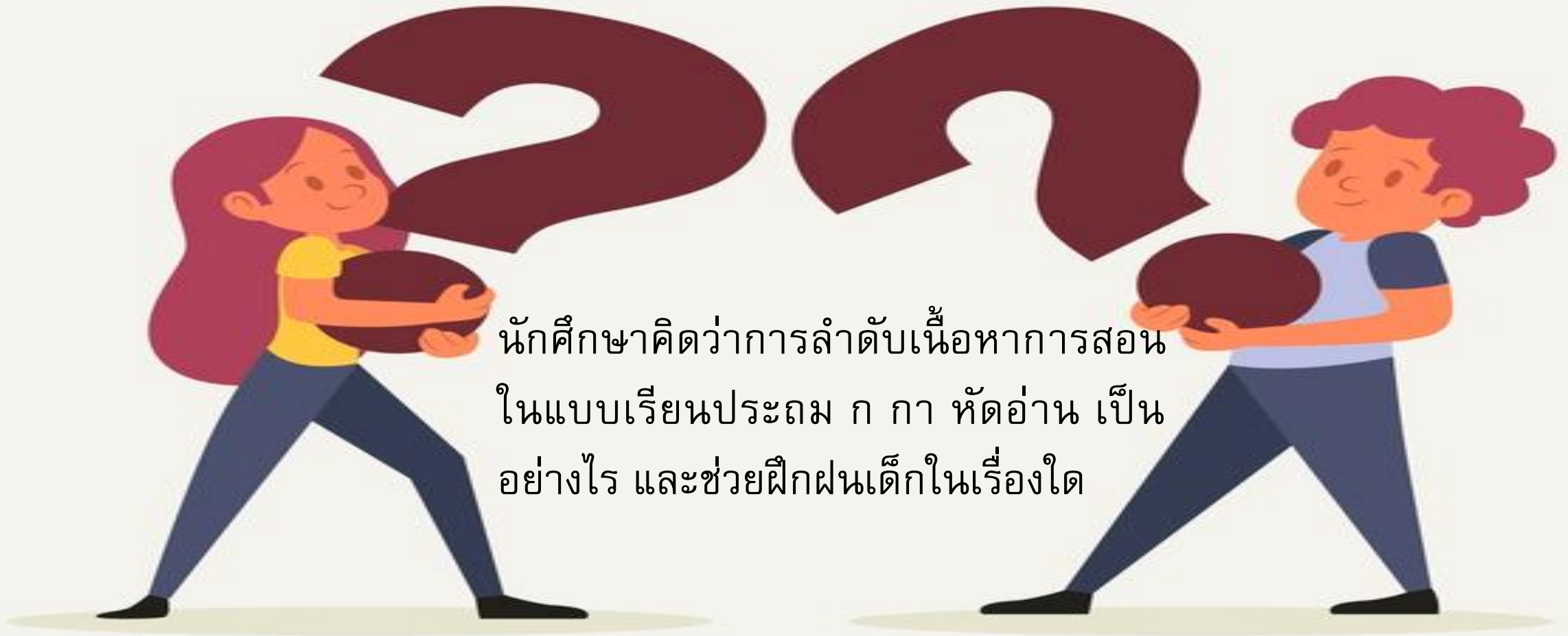
เดือน ๘ กรกฎาคม สิงหาคมเดือน ๙ นา เดือน ๑๐ นั้นชื่อว่า กันยายน
เพียงตรง เดือน ๑๑ คือตุลา พฤศจิกายนเดือน ๑๒ เดือน ๑ ให้
ชื่อพร้อม ร้องเรียกว่าธันวาคม เดือน ๒ มกราคม กุมภาพันธ์เดือน ๓ สม
เดือน ๔ มีนาคม โดยนิยม ๑๒ เดือน บรรจบครบเป็นปี เพียงเท่านั้น
บอกเล่าเคลื่อน จำไว้อย่าไหลเลื่อน เราตักเตือนเพื่อนเป็นบุญ ว่าจะ

จบปถม ก กา บริบูรณ์

Oklib

การบอกข้อมูลความรู้นี้นับเป็นบุญ

ลองประมวลความคิดจากการอ่านแบบเรียนเล่มนี้

นักศึกษาคิดว่าการลำดับเนื้อหาการสอน
ในแบบเรียนประถม ก กา หัดอ่าน เป็น
อย่างไร และช่วยฝึกฝนเด็กในเรื่องใด

คำถามชวนคิดและชวนอภิปราย